

TÁRGYSZEMLE

VÁLOGATÁS AZ ELMÚLT ÉVTIZED GYŰJTÉSÉBŐL

KIÁLLÍTÁSI MEGNYITÓ

Egy múzeum új szerzeményeinek kisebb-nagyobb csoportját a közönség elé tární, vitatható hatást kelt. Tűnhet olyasminak, mint valami jelentés: elszámolás az évi egy-kétszázezer forint elköltéséről, látszhat kiállítási ötlet hiány elleplezőjének, de szolgálhat egy gyűjteménygyarapítási koncepció nyilvános megvitatására is. Mindenesetre olyan hatást tesz nézőjére, mint valamiféle zsbívásár, bolhapiac, ahol különböző korokból származó, különböző értékű, eltérő szépségű, egyes anyagú, színű és formavilágú, más és más célt szolgáló tárgyak és alkotások esetlegesen kerültek egymás mellé.

Mi idézi elő a bolhapiac-benyomást? Lényegileg az, hogy ilyenkor a tárgy még semmi más, mint csupán önmaga. Érdekessé, beszédessé majd akkor válik, amikor összefüggések közé kerül, környezete értelmezi őt és ő is a többi tárgyat, amikor térben és időben megkapja a maga helyét. Mert egy kiállítási tárgy annyit ér, amennyire meg tudjuk szólaltatni. Most azonban, ezen az új szerzeményi kiállításon még csak megnevezzük őket, de nem értelmezzük.

De van itt más sajátosság is. Egy várostörténeti múzeum újkori tárgyai ritkán nevezhetőek műalkotásoknak, ritkán van esztétikai értékük. Sőt egy művészeti alkotásnak is az esztétikumon kívüli jelentősége van: előtérbe kerülhet a háttére, megszületésének körülményei, egy adott korban vagy társadalomban betöltött szerepe.

Hogy egy példát mondjak: ha sikerülne megszerezni egy jelentős műgyűjteményt, darabjainak művészeti értékével azonos fontosságú lenne a várostörténeti múzeum számára, hogy milyen kor és milyen társadalmi feltételek tették lehetővé létrejöttét, milyen egyéniség gyűjthette össze, milyen szerepet játszhat egy város életében egy ilyen gyűjtemény, mit árul el kora kulturális klímájáról.

A várostörténeti múzeumok érdeklődési köre alapjaiban átalakult. Száz évvel ezelőtt, alapítása idején azt tűzték ki célul a Székesfővárosi Múzeum elé, hogy a főváros alkotásainak nagyságát, maradandóságát legyen képes bemutatni és kifejezni: "... felölelvén a városi közigazgatásnak minden ágát és ezekben mindazon kiválóbb alkotásokat, melyek az alkotmányos aera fejlesztő hatása alatt a fővárosban, ennek saját erejéből keletkeztek: a főváros állásánál és fejlettségi fokánál fogva, úgy a bel- mint a külföld irányában egyrészt representative, másrészt instructive lépjen fel" – fogalmazta meg Gerlóczy Károly 1885-ben.

A büszkeség, sőt hivalkodás helyett az idők során egyre érdekesebb lett maga az élet, az életforma, az életmód, s egyre nagyobb feladat ennek megragadása, bemutatása. Az emlékműből organizmus és működő szerkezet lett.

A mai múzeumi gyarapodás tárgyai fényképek, ruhadarabok, játékszerek, lakberendezési cikkek, háztartási gépek és felszerelési tárgyak, számos papírnemű vagy különböző tárgyú dokumentumfilmek. Belőlük – ha jól válogattuk ki őket, nevezhetjük a városi élet üledékeinek – kell majd felidézniünk az ünnepet és hétköznapot az újkori Budán és Pesten, hogy a Budapesti Történeti Múzeum egykori jeles régésze, Zolnay László művének címét parafrazeáljam.

Addig azonban kérem, hogy nézzenek körül – úgy, mintha a bolhapiac standjainál vagy lepelre kirakott áruik között csemegéznének, élvezzék a tárgyaknál a ráismerés örömét - ha pedig már vizuálisan kifáradtak, jusson eszükbe a kérdés, hogy vajon e tárgyak együttesen is elégségesek-e annak a fogalomnak meglevenítéséhez, amit a modern Budapest jelent. S ha esetleg az jutna eszükbe, hogy valamely jellemző elemmel gazdagítani tudnák ezt a képet, örömmel vesszük, ha megkeresnek bennünket, akár már itt a kiállítás idején is.

Budapest, 1993. február 26.

B. G.

CLARISSA UPCHURCH

KIÁLLÍTÁSA ELÉ

Minden képzőművészt szeretnek besorolni valami stílusirányzatba. Ez általában nem sikerül ma már, de mindig mindeki próbálkozik. Én is eljátszogatam a gondolattal, hogy kimondjam, a művészno alkotásai figuratívak, de nem naturalisták, eljátszottam azzal, hogy impresszió, amit látok, vagy expresszionizmushoz sorolandó inkább. De így nekiindulni valóban csacsiság.

Clarissa Uphurch képeit az ember nem azért élvezi, szereti, mert el tudja helyezni a művészetek történetének valamelyik skatulyájába, hanem azért például, amiért szuggesztíven ragadta meg őt a mi Fővárosunk, amely olyan, amilyen, és amiért ezt olyan módon közvetíti felénk, hogy az valóban megragadó.

Hangulatai annyira Mándysak, gondolom. Mándy Iván egész életében szinte ki se mozdult ezek közül az „Árnypaloták” közül, míg Clarissa Upchurch számára ez maga a felfedezés. Lásd Határ Győző katalógus előszavában: „egzotikus” a mi világunk az angol kisvárosból érkező számára. Számomra magyon izgalmas, ahogy az angol művész rácsodálkozik bérházaink udvarán felnézve a szürke ég föltjára, s közben elmozdul, elferdül maga a ház is. Hatnak rá a nekünk oly sokszor nyomasztó körfolyosók, gangok. Megérzi, hány budapestit zárnak kalitkába az aladúcolások, miközben ezek a kalitkák – végül is – mennyire festőiek! Szereti és szuggesztíven jeleníti meg műkö atlaszainkat, kariatídáinkat. Hat rá a pesti bérházak kapualja, azok intimitása, és nyomasztó sötétsége ugyanúgy, mint a – sokszor törött – üvegen beszűrődő halvány napsugár. Árnypalotáink udvarán kopár ecetfák biztosítják az életet, és sokszor úgy érzem, Clarissa Upchurch képein szebbek a fények, mint amit megvilágítanak, amire rávilágítanak. Vagyis századfordulós bérházaink nagyszerűek és kisszerűek egyidejűleg. Mint ahogy az ablakok üvegében visszatükröződik ugyan a világ, de ez a visszatükröződés elmosódott sokszor, és gyakran torz is.

Borzasztó magányos az az ember ott, a Metró állomásán, de magányosak azok az emberek is, akik a szerelvényben összezsúfolódva állnak. Az embernek az az érzése a képeket nézve: magukra maradtak az emberek, a házak, a fák. Az egyik képen, a szépen faragott kapu alatt belépő figura mindjárt eltűnik az árnyékban, a díszes ház belsejében elnyeli őt a sötétség. Általában, mintha az árnyék legalább olyan fontos szereplő, főszereplő lenne századfordulós házainkban, mint az elegáns, oszlopos, loggiás, gipszstukkós körfolyosó. Az árnyék, amely egy eltűnt világ lenyomata, az árnyék, amely rátelepszik életünkre a minket körülvevő világban, környezetünk díszletei között.

A Mozgó Világban 1992. decemberében megismerhettük Clarissa Upchurch néhány alkotását, s ezekhez George Szirtes írt bevezetőt. A jelenlevők legtöbbje tudja, hogy Szirtes nemcsak e képeket vezette be, hanem tulajdonképpen Clarissa Upchurchöt is bevezette abba a világba, amely ezeket a képeket inspirálta. Ahogy George Szirtes, az angol költő újra felfedezte a magyar nyelvet, és a kézzelfogható magyar valóságot, úgy ismerkedett meg ezzel a környezettel felesége, e képek alkotója.

Minden turista a Halászbástyát, a Citadellát, illetve az onnan látható panorámát örökíti meg Budapesten, hat rájuk városunk szépsége. George Szirtes és Clarissa Uphurch együtt fedezték fel Budapestet, sétálva a felületes turisták elől elzárt szépséges, az árnyékokban is gazdag szűk utcák, öreg házak világában.